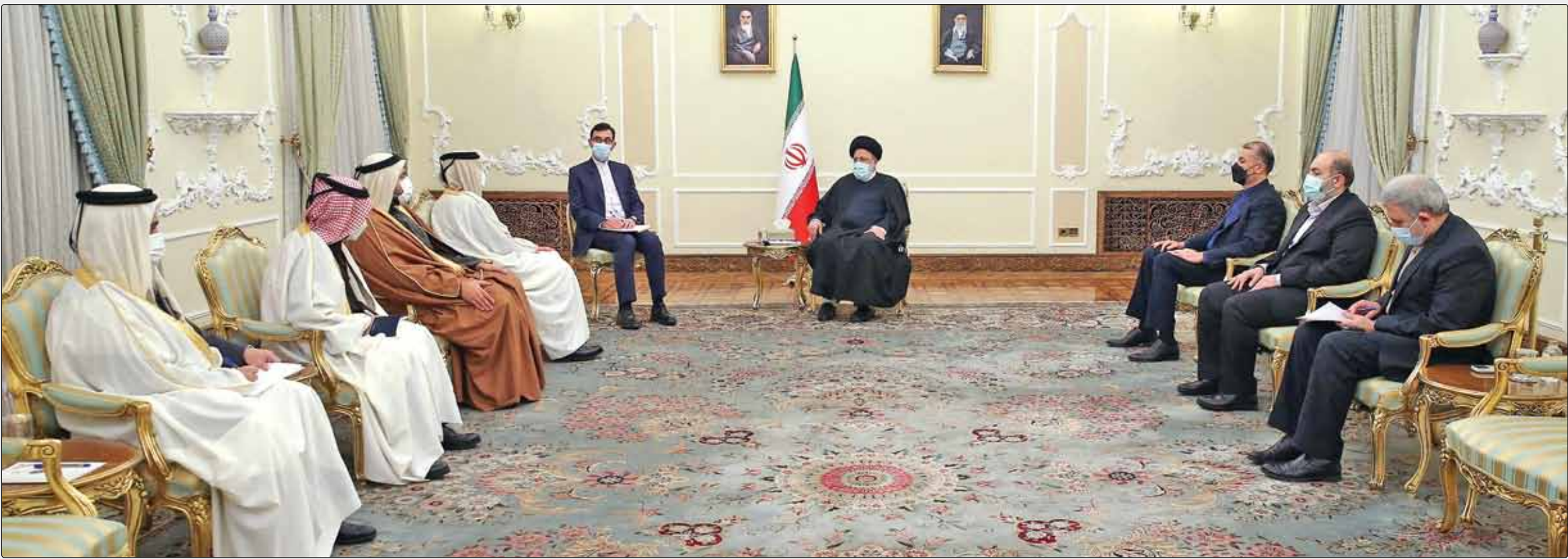

■ رابطه با قطر چه از حیث سیاسی و چه اقتصادی و حوزه انرژی حائز اهمیت است. با تشکیل دولت سیزدهم در ایران و توجه به پویایی دیپلماسی در سطح منطقه، قطر از جمله کشورهای مورد توجه دستگاه سیاست خارجی است. در کنار رایزنی‌های معمول دیپلماتیک، بعد از چند سفر وزیر خارجه قطر به تهران و سفر همتای ایرانی وی به دوحه در دی ماه، سفر امروز سیدابراهیم رئیسی به قطر، نخستین حضور رئیس دولت جدید ایران در خلیج فارس است

رئیس جمهور امروز در سفری ۲ روزه به قطر سفر می کند؛ «وطن امروز» دور نمای روابط تهران - دوحه در حوزه های سیاسی، اقتصادی و انرژی را بررسی می کند

دیپلماسی پر انرژی در قطر

قطری ها میزبان مقرر فرماندهی مرکزی ایالات متحده در منطقه هستند، لذا هیچ گاه تمایل به بحرانی شدن میزان تنش میان آمریکا و ایران در سطح تقابلی نظامی ندارند. ایران بارها در پی تحریکات اشنالگرانه آمریکایی ها در منطقه به دوحه و واشنگتن هشدار داده است که پایگاه های آمریکایی در خلیج فارس می تواند یک هدف احتمالی به منظور بازدارندگی تحریکات نظامیان اشنالگر در منطقه باشد. قطر از انتقال رخدادهای میان تهران - واشنگتن از نظامی به سیاسی استقبال می کند. با تغییر دولت در آمریکا، شیخ محمد آل ثانی، وزیر خارجه قطر اعلام کرد دوحه در حال کار روی راه های کاهش تنش میان تهران - واشنگتن از طریق یک فرآیند سیاسی و دیپلماتیک است. باافلاصله آل ثانی دیدار با «جیک سالیوان» مشاور امنیت ملی ایالات متحده و «اِبرت مالی» نماینده ویژه در امور ایران و متقابلاً رایزنی با طرف های ایرانی را آغاز کرد. به جریان افتادن دوباره مذاکرات هسته ای، قطر را بر آن داشته تا از مزیت برخورداری از روابط مطلوب با طرف ایران و آمریکا استفاده کند. سران قطری اظهار امیدواری کرده اند چنین ظرفیتی را بتوان به عنوان تسهیل گری در مسیر رسیدن به توافق هسته ای به کار گرفت. وزیر خارجه قطر در تشریح برنامه های سفر امیر قطر به واشنگتن اشاره ای به موضوع مذاکرات هسته ای داشت که در گفت و گوی بایند و امیر قطر مورد توجه قرار گرفته است. بویژه اینکه قبل از این سفر چندین تماس تلفنی میان تهران و دوحه برقرار شد. پیش از این هم در تابستان اسامیل وزیر خارجه قطر سفری از پیش اعلام نشده به تهران داشت که حس و گمان جمعی به سمت ارتباط آن با مذاکرات وین رفت. او بتازگی در مصاحبه با الجزیره اعلام کرده است دوحه سخت در تلاش است که روی شکاف های میان ایران و آمریکا پلای بزند و دستیابی به توافق بسیار اهمیت دارد. قطر علاقمند است به عنوان یک مهره تاثیر گذار در یکی از مهم ترین پرونده های روابط بین الملل بازرگی کند. چنین امری می تواند قطر را به رکن غیرقابل حذف معادلات آینده در منطقه و فرمانتقله تبدیل کند.

جایگاه نقش آفرینی قطر را نشان داد. میزبانی از نشست های صلح افغانستان از یک طرف و برخورداری از سطحی روابط با تمام بازیگران در گیر در بحران افغانستان چه داخلی و چه خارجی از سوی دیگر باعث شد قطر به هاب مذاکره و چانه زنی بر سر افغانستان تبدیل شود. نزدیک به ۲ دهه دوحه میزبان مذاکرات سه جانبه میان آمریکا، دولت وقت افغانستان و نمایندگان طالبان بود و نزدیک به یک دهه است نمایندگانی از طالبان به طور دائم در قطر مستقرند؛ موضوعی که باعث شده قطر سطحی از نفوذ را بر جریان طالبان داشته باشد. از همین رو بود که طی حوادث تابستان اسامیل در افغانستان از قطر به عنوان یکی از بازیگران اصلی خارجی یاد شد، به شکلی که حتی ترکیه برای نحوه ورود به بحران افغانستان از دوستان قطری خود مشاوره می گرفت. البته این به معنای حمایت قطر از طالبان نیست، بلکه دوحه تلاش دارد بیشتر به عنوان میانجی به ماجرای افغانستان ورود کرده و اعلام موضع خود در رابطه با این کشور را با تاکید بر صلح و ثبات در افغانستان تعریف کند. انرژی از دیگر حوزه هایی است که تمرکز قطر بر آن باعث شده در نقش آفرینی این کشور موثر باشد و دوحه را به یکی از عناصر معادله ساز ژئوپلیتیک انرژی در جهان تبدیل کند. سرمایه گذاری قطر روی فناوری های نوین استخراج و انتقال انرژی، این کشور را به جایگاه بزرگ ترین صادر کننده گاز مایع در جهان رسانده است. به طوری که به ادعای کارشناسان یکی از دلایل استقبال گرم و صمیمی جو بایند از امیر قطر در سفر اخیرش به آمریکا، این است که دولت بایند قصد دارد در آینده گریز از این ماجرای اوکراین، بحران احتمالی سوخت اروپا را با همکاری قطر به منظور انتقال گاز به این منطقه جبران کند. اما استقبال گرم از امیر قطر روی دیگری هم دارد که پای مذاکرات هسته ای وین را وسط می کشد.

قطر همواره سعی داشته در میانه تنش تهران - واشنگتن موازنه در روابط خود را حفظ کند. از طرفی می داند اگر شوکی مانند ۲۰۱۷ به این کشور وارد شود، باری مانند ایران در منطقه نخواهد یافت؛ حتی اگر ترکیه هم به کمک قطر بشتابد مانند ۲۰۱۷ نیز مانند چرچ سبزی ایران به منظور ایفای نقش ترکیه خواهد بود. از طرف دیگر سران قطری تمایل دارند در تعامل با کاخ سفید از دیگر همسایگان حاشیه خلیج فارس عقب نمانند.

ایران به منظور جلوگیری از بحران امنیت غذایی قطر، زمینه صادرات محموله های غذایی را فراهم کرد. صادرات ایران به قطر از حدود ۶۰ میلیون دلار بین سال های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۷ به ۲۵۰ میلیون دلار بین سال های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۸ افزایش یافت. قطر ابرویز موفق شد با استفاده از حریم هوایی ایران به فعالیت های خود ادامه دهد که برای ایران هم از آوری و پررنگ شدن اهمیت ژئوپلیتیکی اش را به همراه داشت. محاصره قطر توسط شورای همکاری خلیج فارس و واکنش ایران باعث شد تصور کذب تهدیدسازی ایران که آل سعود برای القای آن تلاش می کرد، نزد قطری ها فرو بریزد و آنها دریافتند تهدید آنی برای امنیت این کشور از همسایگان شورای همکاری خلیج فارس سرچشمه می گیرد، نه ایران. حمایت تهران از قطر در بحبوحه محاصره سه و نیم ساله، حسن نیت زیادی را در دوحه ایجاد کرد که تاثیر آن می تواند سال ها در شکل دهی روابط طرفین پررنگ باشد.

■ پوست اندازی دوحه در نقش آفرینی ۲۰۲۱ را می توان سال موفقیت سیاسی دوحه نامید. در واقع پیروزی اصلی در همان روزهای ابتدایی ۲۰۲۱ برای قطری ها رقم خورد. نشست «العلا» در عربستان که گردهمایی سران شورای همکاری خلیج فارس بود، با اخره به محاصره ۴ ساله قطر پایان داد و این کشور بدون اینکه حتی یکی از ۱۳ خواسته محور سعودی را بر آورده کند، مقبوضه نشینی محاصره کنندگان را جشن گرفت. دعوت و حضور شیخ تمیم بن حمد آل ثانی امیر قطر در نشست العلا باعث شد این نشست گردهمایی مصالحه و آشتی نام بگیرد. البته بشوق اصلی محور سعودی برای تن دادن به این عادی سازی روابط، دولت ترامپ با نیت دور کردن قطر از ایران بود که به دلیل همان ناپیچی که سال ها محاصره برای قطری ها رقم زد، آمریکا و عربستان در دستیابی به این هدف ناکام ماندند. اما این نحوه پایان دادن به محاصره، شکست سختی برای محور سعودی بود و قطر توانست جایگاه خود را در معادلات جنوب خلیج فارس بهبود ببخشد. یک روز پس از اجلاس، وزیر خارجه قطر توضیح داد توافق العلا تغییری در روابط خوب دوحه و تهران ایجاد نخواهد کرد. از سویی بحران افغانستان از جمله اتفاقاتی بود که ارتقای

■ فراز و فرود یک رابطه همواره میان ایران و قطر سطحی از روابط مطلوب برقرار بوده است. همکاری های اقتصادی بویژه در بخش انرژی و مشارکت در بزرگ ترین میدان گازی جهان یعنی پارس جنوبی انگیزه شمالی که منافع و تهدید مشترک میان ۲ کشور در خلیج فارس تعریف می کند، عامل مهم پایداری روابط دوجانبه است. اما همواره رخداد های سیاسی می تواند سطح روابط کشورها را تغییر دهد و ایران و قطر هم از این امر مستثنا نبوده و نیستند. در دهه اخیر، مهم ترین اتفاق که سردی را وارد روابط طرفین کرد، بحران سوریه بود. قطر به همراه ترکیه و مدتی هم عربستان محور مقابل جبهه مقاومت را تشکیل دادند که مشخصا مهم ترین وظیفه قطر تامین مالی معارضان سوری بود. قرار گیری ایران و قطر در ۲ جبهه متقابل، اختلاف میان دوحه - تهران را پررنگ می کرد اما از سال ۲۰۱۳ در پی حمایت های سعودی از جریان های ضد اخوانی در کشورهای که بهار عربی را رقم زده بودند، بویژه مصر که باعث سقوط مرسی شد، محور ترکی - قطری رو رو روی محور سعودی - اماراتی قرار گرفت. این مساله در کنار آغاز فصل موفقیت های میدانی مقاومت در سوریه، باعث شد بار دیگر قطر به ایران نزدیک شود. اما اوج این نزدیکی سال ۲۰۱۷ رقم خورد؛ زمانی که تنش های میان محور سعودی و قطر به بحران خلیج فارس تبدیل شد و ائتلاف به رهبری سعودی خواستار تحمیل ۱۳ مورد به قطر از جمله کاهش ارتباط با ایران، عدم حمایت از اخوانی ها و برجیدن شبکه الجزیره بود و این کشور را تهدید به انزوا و تحریم کرد. نپذیرفتن زیاده خواهی های سعودی، تحریم قطر توسط کشورهای حاشیه خلیج فارس به همراه مصر را رقم زد. در چنین وضعیتی ایران، ناجی قطر در محاصره شد. باز کردن حریم هوایی و بنادر ایران به روی قطر و همکاری در زمینه ارسال مواد غذایی سبب شد ایران بتواند قطر را از فروپاشی حتمی نجات دهد. سران قطری بارها اعلام کردند کمک های ایران در پی بحران ۲۰۱۷ را هیچ گاه فراموش نخواهند کرد.

■ سیمرا کریمشاهی: با گذشت بیش از یک سال از توافق عادی سازی روابط امارات و بحرین با رژیم صهیونیستی و آشکار شدن نشانه های ادامه این روند توسط سران سعودی، فرصت حضور نفوذ اسرائیل در منطقه خلیج فارس توسط حاکم عرب فراهم می شود. سفرهای مکرر سران صهیونیستی به بحرین و امارات در هفته های اخیر - که بیشتر با محوریت نظامی و امنیتی بوده - بیش از گذشته نیاز به رصد اقدامات امنیتی زدا و تنش آفرین اسرائیل در این منطقه را ضروری می کند. هر چند آنها با شعار تامین امنیت، پایگاه های جاسوسی خود را در و تنش آفرین اسرائیل در این منطقه را ضروری می کند. هر چند آنها با شعار تامین امنیت، پایگاه های جاسوسی خود را در حاشیه خلیج فارس مستحکم می کنند اما همان گونه که سیر حوادث منطقه هم نشان داده، امنیت جمعی جز با ساز و کار بومی و مشارکت کشورهای خلیج فارس به دست نخواهد آمد. مشخصا ایران در موضع اعلامی و اعمالی همواره راه حل امکان و توانایی تامین امنیت بدون دخالت بیگانگان را گوشزد کرده اما در برابر نقش های اسرائیل برای خلیج فارس، ایران هم برنامه های خود به منظور محدود سازی فضای تحرکی این رژیم ابداً مهم آن، سطح روابط با همسایگان در خلیج فارس است که در ۲ بخش حفظ و عمق بخشی و ایجاد و بهبود کانال های ارتباطی می تواند ریل گذاری شود. سطح روابط با کشورهای همچون عمان و قطر در دسته اول قرار می گیرد، با این تفاوت که عمق نزدیک به ۳ دهه است با اسرائیل روابطی دارد (بدون به رسمیت شناختن) و شاید بتوانیم آن را نخستین کشوری بدانیم که پای این رژیم را به خلیج فارس باز کرد اما قطر در کنار کویت جدید بیشترین برای عدم شناسایی و برقراری روابطی مانند دیگر کشورهای منطقه است. قطر با توجه به پویایی دیپلماسی در سطح منطقه، قطر از جمله کشورهای مورد توجه دستگاه سیاست خارجی است. در کنار رایزنی های معمول دیپلماتیک، بعد از چند سفر وزیر خارجه قطر به تهران و سفر همتای ایرانی وی به دوحه در دی ماه، سفر امروز سیدابراهیم رئیسی به قطر، نخستین حضور رئیس دولت جدید ایران در خلیج فارس است. با توجه به اهمیت تقویت خط تهران - دوحه، روند روابط طرفین را در ادامه بررسی می کنیم.

منبع
camegiendowment.org/sada/83771
mei.edu/publications/us-iran-qatar-triangle

فعال کنیم. وی با بیان اینکه حضور بیگانگان در غرب آسیا نامی و نگرانی ها را افزایش می دهد، اظهار داشت: بیگانگان برای هویت و شخصیت ملت ها و دولت های منطقه احترام قائل نیستند و تصور می کنند کدخدای دنیا هستند؛ در حالی که آنها باید روحیه استکباری و خود برتری بی را کنار گذاشته و هویت و فرهنگ ملت ها را به رسمیت بشناسند. ملت ایران همواره بر مواضع اصولی خود تاکید کرده و بدون توجه به خواست دشمنان با قوت مسیر پیشرفت را طی می کند؛ به نحوی که آمریکایی ها رسماً اعلام کردند فشار حداکثری آنها نتایج نداشته است. از سوی دیگر، معاون نخست وزیر و وزیر خارجه قطر نیز در این دیدار پس از بیان دعوت رسمی امیر قطر از رئیسی برای شرکت در اجلاس سران کشورهای صادر کننده گاز، اظهار داشت: قطر

ممصم است تمام تلاش خود را برای افزایش سطح روابط با جمهوری اسلامی ایران در عرصه های مختلف سیاسی و اقتصادی به کار گیرد و امیر قطر شخصاً روند توسعه روابط بین ۲ کشور را پیگیری می کند. وزیر خارجه قطر افزود: قطر نیز درباره اینکه حضور نیروهای خارجی در منطقه آثار منفی دارد با ایران هم نظر است و معتقدیم کشورهای منطقه باید با اتکا به همکاری های منطقه ای مسیر صلح و پیشرفت را در پیش گیرند. این مقام قطری همچنین با انتشار تصاویری از ملاقاتش با رئیسی در صفحه توئیتر خود نوشت: امروز در تهران با رئیس جمهور ایران دیدار کردم و سلام شیخ تمیم بن حمد آل ثانی، امیر قطر را رساندم. در این دیدار درباره آخرین تحولات منطقه و برخی مسائل که ثبات منطقه را تضمین می کند، رایزنی کردیم.

یک رابطه واقع گرایانه

«اوپک گازی» مجمع کشورهای صادر کننده گاز است که ایران و روسیه، گینه استوایی، قطر، امارات عربی متحده، ونزوئلا، نیجریه، مصر، الجزایر، بولیوی و ترینیداد و توباگو در آن عضویت دارند و ایران به عنوان دومین کشور دارنده گاز، یکی از اعضای مهم آن محسوب می شود. اهمیت موضوع انرژی زمانی پررنگ تر می شود که با بروز تنش ها در اوکراین و پس از سفر امیر قطر به آمریکا و ملاقات با جو بایدن، رسانه ها عنوان کردند واشنگتن در پی در نظر گرفتن نقش ویژه ای برای دوحه در تامین گاز اروپا به عنوان جایگزینی برای مسکو است.

پس از اتخاذ فعلا نه دیپلماسی منطقه ای توسط دولت سیزدهم، به ادعای سران کشورهای منطقه و همسایگان روابط و حجم مبادلات اقتصادی شان با ایران در همین مدت اندک افزایش یافته است. مناسبات ایران و قطر اما پس از انتخاب رئیسی به عنوان منتخب جمهور، در قالب رفت و آمدهای پر شمار دیپلماتیک طی ۶ ماه گذشته خود را نشان داده است. در اوایل مردادماه و پیش از مراسم تنفیذ ریاست جمهوری، وزیر خارجه قطر به تهران آمده و با رئیس جمهور منتخب دیدار و گفت و گو کرد.

خبرگزاری فرانسه درباره این سفر گزارش کرد «شیخ محمد بن عبدالرحمن آل ثانی»، وزیر خارجه قطر تنها چند روز بعد از بازگشت از واشنگتن، در سفری ناگهانی و از پیش تعیین نشده وارد تهران شد و با «حجت الاسلام سیدابراهیم رئیسی»، رئیس جمهور منتخب ایران دیدار کرد. در این گزارش همچنین آمده بود: سفر وزیر خارجه قطر به تهران در حالی انجام شد که چند روز قبل تر، او، با «آنتونی بلینکن»، همتای آمریکایی خود دیدار کرده و

گروه سیاسی: رئیس جمهور در شرایطی امروز به قطر سفر می کند که روابط سیاسی تهران - دوحه به بالاترین سطح خود رسیده است.

به گزارش «وطن امروز» مولفه ها و متغیرهای بسیاری در منطقه و سطح بین الملل در نزدیکی ایران و قطر نقش دارند اما مهم ترین آن به کاهش نقش و مداخله آمریکا در غرب آسیا به واسطه ابراهیم کلان سیاست خارجی این کشور در مهار چین بازمی گردد. در چنین شرایطی پس از خروج ایالات متحده از افغانستان، سطحی از واقع گرایی بر کشورهای منطقه با هدف خودپایاری حکمفرما شده است. در نتیجه شکل جدیدی از ترتیبات و ائتلافها در منطقه در حال شکل گیری است. همچنین پیگیری سیاست منطقه گرایی و اولویت دادن به رابطه با همسایگان توسط دولت سیزدهم عامل دیگری است که فرصت های تازه ای برای کشورهای در متنوع تر کردن گزینه های دیپلماسی در اختیار ایران قرار داده و همزمان موجب ایجاد فرصت هایی برای برخی همسایگان برای اتکا به تهران به عنوان یک شریک قابل اعتماد و همراه در روزهای سخت شده است. این مساله برای دوحه پس از محاصره اقتصادی توسط عربستان سعودی و شراکتی یک بار بخوبی اثبات شده است.

با وجود آنکه طی چند ماه گذشته نگاهها به دوحه بیشتر معطوف به نقش میانجیگرانه این کشور میان تهران و واشنگتن در مذاکرات وین بوده اما بسیاری از کارشناسان سفر حجت الاسلام رئیسی به قطر را از این حیث مهم و تاریخی قلمداد می کنند که یکی از جنبه های مهم آن حضور در اجلاس اوپک گازی و تقویت و مستحکم کردن مناسبات دوجانبه خواهد بود.